

PROBLEMSKA NASTAVA

Rezime: U radu se razmatra teorijski pristup problemskoj nastavi, posebno uticaju geštalt psihologije, koja čini uporišnu tačku ove vrste nastave. Poseban naglasak stavljen je na samu problemsku nastavu i njene najbitnije karakteristike.

U završnom delu date su dve nastavne jedinice obrađene primenom ove vrste nastave.

Ključne reči: problemska nastava, problemska situacija, problem

Uvodna razmatranja

Teorijski pristup

U prvoj polovini XX veka u okviru razvoja eksperimentalne psihologije izvršen je i veći broj psiholoških ispitivanja učenja putem rešavanja problema kod životinja i ljudi. Na saznanjima tih istraživanja nastala je teorija problemske nastave ili teorija učenja putem rešavanja problema u nastavi. Termin *problem* je grčkog porekla i označava zadatak, zagonetku, sporno pitanje, nerešeno pitanje ili pitanje koje se teško rešava. U literaturi se koristi veći broj pojmoveva kao što su: učenje putem rešavanja problema, problemska nastava, problem-situacije, problem zadaci, stvaralačko rešavanje problema, problem solving i drugi. U jednom broju zemalja (SAD, SSSR, Poljska, Čehoslo-

vačka, Nemačka) nastali su čitavi pokreti za „problemsku nastavu“. Značajan doprinos razvoju teorije problemske nastave dala su istraživanja poznatih psihologa (Bine-Francuska; Behterijeva i Pavlov-Rusija; Vudvort, Votson, Torndajk i Gilford-SAD). Pored njih učenjem putem rešavanja problema šire su se bavili predstavnici nemačke Vircburške škole (O. Kilpe, K. Biler, A. Meser, O. Zelc), geštaltističke psihologije (M. Verthajmer, Dunker, Lačius) te veći broj savremenih psihologa (Djui, Bruner, Diz, Gilford, Pijaže, Rubinštejn, Ganje i dr.). U svetu je objavljena veoma bogata psihološka literatura o učenju putem rešavanja problema, a najveći broj provedenih istraživanja imaju psihološko obeležje.

U okviru teorije problemske nastave još uvek postoje neke terminološke nejasnoće ali i nedovoljno definisane osnovne komponente problemske nastave. U terminološkom području najčešće se susreću dve sin-

tagme: „učenje putem rešavanja problema” i „problemska nastava”. U psihološkoj literaturi koristi se termin „učenje putem rešavanja problema” ili samo „rešavanje problema”. Psiholozi „rešavanje problema” ne shvataju samo kao oblik učenja. Predstavnici geštaltističke psihologije, posebno M. Verhajmer, proces rešavanja problema definišu kao dinamičku situaciju, kao kretanje od „nejasne, neadekvatne relacije ka jasnoj, prozirnoj, direktnoj konfrontaciji”. Slično shvatanje iznosi i S. L. Rubinštejn, za koga je rešavanje problema proces uzajamnog dejstva između subjekta saznanja i spoljnih nadražaja ili to je nalaženje implicitnog (nepoznatog) na osnovu eksplizitnog (poznatog).

U psihološkoj literaturi kod nas proces rešavanja problema se povezuje sa učenjem, mišljenjem i stvaralaštvo. Među prvim našim psiholozima Borislav Stevanović, rešavanje problema smatra sastavnim delom procesa učenja. Radivoj Kvaščev rešavanje problema određuje kao viši oblik učenja ali ne samo učenja već i stvaralaštva. Takva psihološka određenja rešavanja problema pomoći mišljenja, učenja i stvaralaštva bitna su za sagledavanje suštine problemske nastave.

Pored psiholoških, postoje i pedagoško-didaktička terminološka i pojmovna određenja. U pedagoškoj literaturi koristi se pojam „problemska nastava” kao specifičan nastavni sistem ili nastavni metod. U pojmovnim određenjima problemske nastave ukazuje se na povezanost učenja putem rešavanja problema sa razvijanjem mišljenja i usvajanjem znanja. U pedagogiji postoje i mišljenja prema kojima se rešavanje problema u nastavi određuje kao funkcija mišljenja. Očito da psihološka i pedagoška određenja problemske nastave imaju neke zajedničke odrednice.

U daljem radu više pažnje biće posvećeno predstavnicima geštaltističke psiholo-

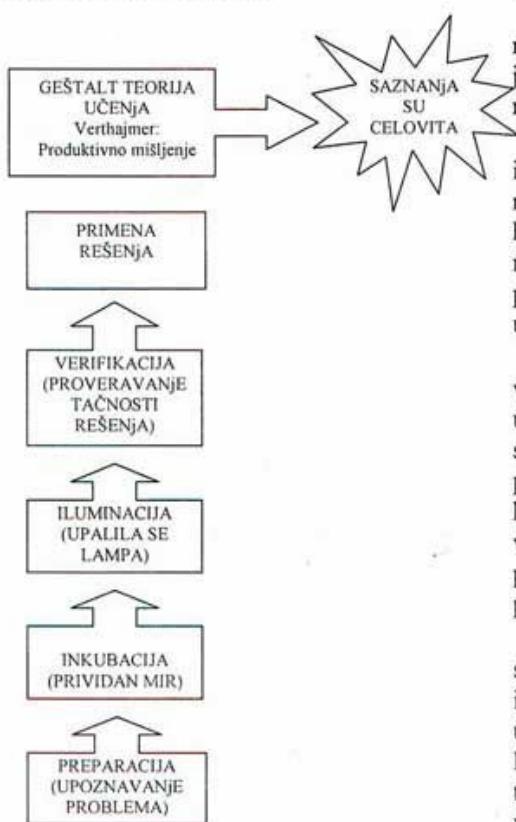
logije i kognitivnih teorija koji čine uporište problemske nastave.

Geštalt teorija se zasniva na stavu da se psihički procesi i ponašanja pojedinaca ne mogu razlagati na elementarne čestice. Saznanja su celovita i ne mogu se sticati „na parče”, nego u celini koja, po zakonima organizacije, objedinjava delove. Geštaltisti smatraju da učenje ne teče postupno, nego da se saznanja stiču odjednom. Suština učenja je u razumevanju i opažanju odnosa u organizovanim celinama. Svođenje mišljenja na njegove elemente ne može voditi dobrom objašnjenju pošto se misaoni obrasci ne mogu redukovati na kombinacije sitnijih čestic, ne mogu se parcijalizovati. Učenje i mišljenje mogu se najpotpunije shvatiti ako im se pristupa kao celovitim organizovanim strukturama.

Geštaltistička koncepcija se temelji na tvrdnji da „organizmi ne samo što reaguju na svoje okruženje nego imaju i transakcije sa njim”. Celina je nadređena delovima što je najbolje izrazio Maks Verhajmer rečima: „Postoje konteksti u kojima ono što se dešava u celini ne može da se izvede iz karakteristika odvojenih delova, nego obrnuto-ono što se dešava u delu te celine je, u jasnim slučajevima, određeno zakonima unutrašnje strukture te celine”.

Geštalt teoriju je zasnovao Maks Verhajmer i prikazao je u delu *Produktivno mišljenje*. Pitanje koje je postavi glasi: šta se dešava kad čovek produktivno misli i koje su bitne odlike tog mišljenja? Za rešavanje nekog zadatka (problema) potrebno je razumevanje, a geštaltisti kažu da je razumevanje, u stvari, sagledavanje problemske situacije kao sastavnog dela šire celine, odnosno šireg *lika*. Problemska situacija se može rešiti uvidanjem dobrog oblika (oblik-geštalt), a dobar oblik je celina. Uvidanje je sagledavanje odnosa među elementima problemske situacije, sagledavanje sredstava i

cilja, uzroka i posledice, pojedinačnog i opštег. Ko uči takvim uvidanjem, uči inteligentno, sa razumevanjem.

Prema geštalt teoriji, proces učenja prolazi kroz nekoliko etapa:

- preparacija ili upoznavanje sa problemom (Pojedinac upoznaje sve elemente zadatog problema. Nastoji da ga reši sistemom „pokušaj-greška” i utome ne uspeva);
- inkubacija ili prividan mir (Pošto nije uspeo da reši sistemom „pokušaj-greška”, pojedinac napušta rad i prepusta se prividnom miru. Njegova psiha je pritajeno aktivna, jer je zadati problem i dalje, ipak prisutan);

v) iluminacija (Pojedincu se iznenada „upali lampica”, dolazi do „prosvetljenja”. On je našao rešenje);

g) verifikacija ili proveravanje (Pre realizacije-primene-pojedinac proverava da li je rešenje tačno, tj. da li je ono što on smatra rešenjem zaiste rešenje).

Prema mišljenju geštaltista prethodno iskustvo nije dovoljno pošto se mišljenje ne može svesti na sećanje. Materijal iz prethodnog iskustva treba da se selektioniše i reorganizuje da bi se od njega izgradila nova perceptivna struktura. Glavna karakteristika učenja je organizacija materijala.

Proničljivost (uvid) u ovoj teoriji ima važno mesto. Trenutak uvida iskršava kada učenik nenadano postane svestan značaja svoga odnosa prema postavljenom cilju, a posledica je iznenadne reorganizacije prethodnog iskustva. Treba, međutim, imati u vidu da naglo rešavanje problema dolazi kao posledica prethodnog dugotrajnog i mučnog procesa.

U nastavi je važno da učenik oseti strukturalnu suštinu ukupne situacije koju izaziva zadati problem. To se postiže tako što učenik premošćuje prazninu između raspoloživih činjenica (znanja) i sledećih saznanja, tj. konstruisanjem nove strukture koja se velikim delom sadržala u njegovim, do tada, raspoloživim strukturama.

Onaj ko se nalazi pred zadatkom (problemom) treba prvo da sagleda njegovu strukturu. Ta početna situacija je uvek nepotpuna, jer sadrži neku strukturalnu teškoću, prazninu, poremećaj. Tu je, u stvari, suština zadatka-naći nepoznato, nejasno učiniti jasnjim, prazninu popuniti upravo onim što nedostaje. Time se rešava problem. Između početne situacije (kada je zadat problem) i završne situacije (kada je problem rešen) postoji vrlo delikatna faza. Tada pojedinac uočava i grupiše bitna obeležja, uočava hijerarhiju među njima i traži im mesto u

ukupnoj strukturi. On je pod visokim unutrašnjim naponom, pažnja mu je usredstvena na zadatak, trudi se da pronađe napoznato, reši problem i tako „otpusti ventil” i smanji tenzije.

Ključno u čitavom procesu je da se uoče i shvate unutrašnje strukturalne veze i

odnosi između onoga što je u problemu nejasno i nepoznato i celovite problemske situacije. To podrazumeva da se uvide i shvate međuzavisnosti problemske situacije u celini (strukturalna celina) i njihovih delova.

U kognitivnim teorijama se naglašava značaj unutrašnjih procesa-saznavanja, motivacija, organizovanosti memorije-za učenje. Čovek u interakciji sa okruženjem stiče

saznanja o okolnom svetu što utiče na njegove reakcije i stav prema okruženju. Učenje je proces interakcije kroz koji pojedinac izgrađuje nova shvatanja („saznajne strukture”), a ona potiskuju i preoblikuju i obogaćuju dotadašnja shvatanja. Zadatak je nastavnika da pomogne učeniku u sticanju

novih i prestrukturiranju starih shvatanja. Dobro planirana i organizovana nastava treba da pomogne učenicima da kroz interakciju istražuju i otkrivaju odnose u svome okruženju.

Kognitivisti smatraju da je u procesu učenja najvažnija mentalna struktura učenika, njegov misaoni koncept koji obuhvata ne samo prethodna učenikova znanja, nego i načine (strategije) savlađivanja novih pojmljivačkih problema.

U osnovi kognitivne teorije je pojam nazvan kognicija kojim se označava saznavanje. To je proces kroz koji pojedinac postaje svestan unutrašnje i spoljašnje stvarnosti, odnosno kroz koji stiče znanja. Ovaj proces je vrlo složen jer obuhvata percepciju, pamćenje, učenje, maštu, otkrivanje, mišljenje, zaključivanje.

Kognitivna teorija naglašava da se učenje sastoji iz procesa saznavanja, a ne iz sticanja gotovih odgovora. Naglašava se važna uloga razvoja kognitivnih struktura u kojima postoje saznanjivi modeli kao temelji procesa učenja.

Pažnju kognitivista najviše zaokuplja mišljenje. Cilj je naučiti decu da kreativno misle. Učenici treba da postanu svesni svojih

misaonih mogućnosti, mogućnosti da obrađuju informativni materijal,a, isto tako, da razviju veštine učenja, da nauče učiti (metakognicija). Nastavnici treba u tome da im pomognu koristeći najnovije programe oblikovanja kognitivnih i metakognitivnih strategija.

Žan Pijaže ističe da je učenje aktivni proces u kome pojedinac konstruiše svoje znanje kroz interakciju sa okruženjem. Pri tome je veoma važno da li se znanje stiče sopstvenim otkrivanjem. Učenik treba da otkrije da li se ono što je očekivalo ili mislilo o nekom pitanju ili problemu podudara sa rezultatom do koga je došlo u svojoj interakciji sa okolinom. Tek tada ono samo otkriva i usvaja novo znanje i ostvaruje napredak u razvoju.Samootkrivanje je tu ključni elemenat.

Saznanje se stiče pomoću struktura koje poseduje pojedinac, a to su sistemi misaonih operacija koji se izgraduju počev od detinjeg doba. Ako su strukture nedovoljne ili neodgovarajuće da se neki zadatak reši, one se moraju prilagoditi zahtevima koje zadatak nameće.

Problemska nastava

U savremenoj didaktici se sve više zahteva da nastava ima istraživački karakter. To je posledica slabosti klasične nastave koja prvenstveno traži savlaćivanje obimnog činjeničkog materijala. Ključni zadatak škole je da učenici shvate nastavni sadržaj toliko da znanja mogu samostalno primeniti u potpuno novim okolnostima. Time se najviše razvija njihovo stvaralačko mišljenje što je glavni cilj problemske nastave.

Problemska nastava je

različito definisana, ali se, u suštini, svi slažu. Rešavanje problema je, u stvari, stvaralačka aktivnost kojom se, u susretu sa posebnim zahtevima, traži pronaalaženje novih rešenja. Problem se javlja kada učenik nađe na izvesnu prepreku u zadovoljavanju svojih želja ili povezivanju svojih ciljeva, onda kada naice na neku teškoću, a cilj ne može postići na osnovu do tada važećih načina, već treba pronaći put, način za njeno prevazilaženje.

Robert Ganje smatra da su „problemi vrhunski tip učenja u hijerarhiji koja se kreće od najjednostavnijeg uslovljavanja, preko učenja pojmoveva i načela do samog rešavanja problema”, što ukazuje na kontinuirano učenje. To je tip nastave u kome učenici, samostalnim istraživanjem i rešavanjem problema, razvijaju stvaralačko mišljenje.

Džon Djui je još prvih decenija XX veka osmislio i u praksi proverio projekt-metod, u komе, između ostalog, ističe da je pri izboru i obradi svakog projekta veoma bitno da učenici budu subjektivno zainteresovani za postavljeni problem i da njihova rešenja i zaključci budu praktično primenljivi.

Problemska nastava treba da izvede današnju školu na viši nivo. Mora da se izmeni uloga nastavnika koji bi trebalo da bude sardanik i organizator takve nastave u kojoj će učenici samostalno rešavati probleme i tako razvijati svoje apstraktno mišljenje i ukupne mentalne kapacitete. Rešavanje problema je najefikasnije sredstvo za razvoj stvaralačkog mišljenja. Na Ganjeovo hijerarhijskoj lestvici tipova učenja rešavanje problema je na samom vrhu, kao najsloženiji tip.

Dva osnovna pojma koja se sreću u problemskoj nastavi su problem i problemska situacija. Rešenje problema, koje je postavio neki nastavnik, može da bude trenutni ili bliži cilj, ali uvek treba imati na umu dalji i trajni cilj, a to je razvoj učeničkog stvaralačkog mišljenja. Rešavanje problema je sredstvo za postizanje tog trajnijeg cilja.

Da bi se definisao pojam problem, treba ga razgraničiti od pojma zadatka. Zadatak je mnogo širi i obuhvatniji pojam. U široki raspon, koji ima pojam *zadatak*, smešta se i pojam *problem*, koji jeste zadatak, ali sa mnogo posebnosti. Problem je

zadatak koji ima sledeće odlike: a) nešto

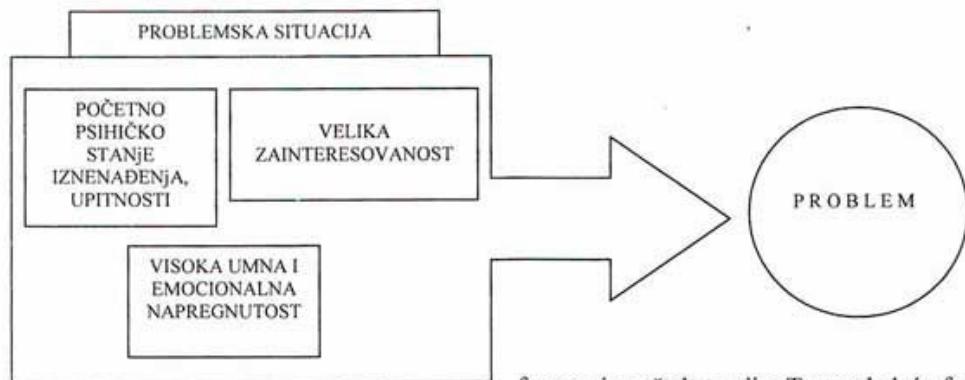

nepoznato, neku prazninu koju treba otkriti i popuniti na osnovu podataka i odnosa koji nisu izričito dati; b) različit broj mogućnosti za rešavanje (jedna ili više); c) veliku kompleksnost (za rešenje je potreban veliki broj složenih logičkih operacija); d) mogućnost za rešenje ne pomoću nekog ustaljenog obrasca, nego je za rešenje potreban stvaralački pristup i iskustvo; e) rešavanjem problema produbljuje se znanje, usvajaju nove strukture saznavanja i razvijaju mentalne sposobnosti.

Kad se nađe pred problemom, učenik prvo treba da sagleda koji uslovi (podaci) nedostaju, a to neće biti moguće ako krene ustaljenim načinom rešavanja. Moraće da se osloni na produktivno, stvaralačko mišljenje. Posebno je značajno što, pri rešavanju problema, postoji mogućnost da svaki učenik može odabrat poseban način, put i postupak. Kod učenika dolazi do „formiranja saznačajnih interesa i modelovanja umnih procesa koji su adekvatni stvaralaštву”, što dovodi do veoma složenih misaoni aktivnosti. Maks Verthajmer kaže da je bitna odlika produktivnog mišljenja sagledavanje problemske situacije kao sastavnog dela šire celine, a to znači da

treba uvideti odnos među elementima, odnos između sredstava i cilja, uzroka i posledice, pojedinačnog i opštег.

Najprihvaćenije objašnjenje toka u rešavanju problema je ono u kome se navodi da je to misaoni proces koji čine četiri etape, koje se ne mogu u potpunosti poistovetiti sa

Problemska situacija je početno psihičko stanje iznenadenja, upitnosti, velike zainteresovanosti i visoke umne i emocionalne napregnutosti pojedinca koji treba da reši zadati problem. Pošto problemska situacija potpuno mobilise interesovanje, pažnju, maštu i misao učenika, neophodno je da nastavnik na času dobro izabranim i formulisanim pitanjem okupira učenike. Tada će oni morati aktivno da misle.

Misaone tokove rešavanja problema izučavali su mnogi autori. Žan Pijaže tvrdi da se saznanje stiče pomoću misaonih struktura koje poseduje svaki pojedinac. Ako te strukture nisu dovoljne da se zadati problem reši, one se moraju prilagoditi ili izmeniti u skladu sa zahtevima problema koji se time i rešava i tako uspostavlja kognitivna ravnoteža između pojedinca i problemskog zadatka. Tvorci geštalt teorije navode četiri faze u rešavanju problema: a) preparacija –upoznavanje sa problemom); b) inkubacija (prividan mir u kome je misao ipak aktivna); v) iluminacija (iznenadno rešenje) i g) verifikacija (proveravanje).

fazama iz geštalt teorije. To su sledeće faze: a) upoznavanje problema; b) sužavanje; v) postavljanje hipoteze i g) proveravanje hipoteze.

Artikulacija časa problemske nastave ne može imati recept, već će se nastavnik, na osnovu svoje procene, odlučiti za najcešćishodniju artikulaciju. Čas problemske nastave može imati sledeće etape:

1) stvaranje problemske situacije; 2) rešavanje problema; 3) vežbanje i utvrđivanje i 4) domaći zadatak.

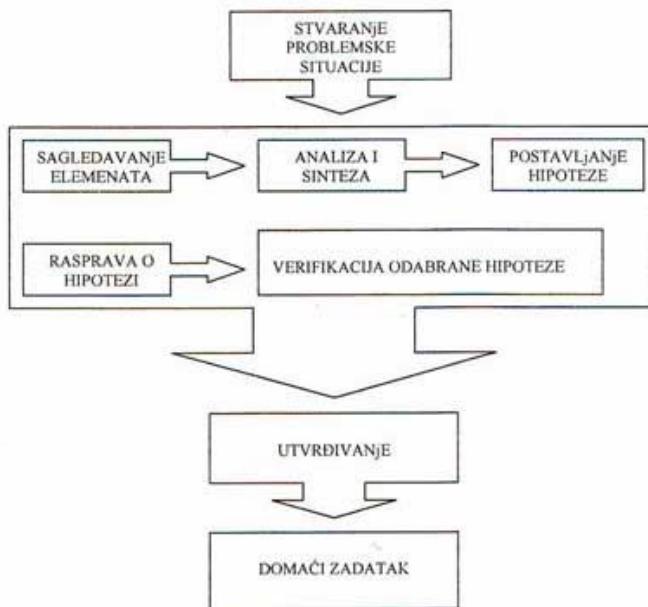
potrebitno postavljati i rešavati problemske zadatke.

Rešavanje problema treba uvoditi u nastavu postepeno i voditi računa o realnim

mogućnostima učenika i zahtevima koji im se postavljaju. Treba ga koristiti u onim predmetima i onim tematskim celinama u kojima za to postoje najbolje mogućnosti. Nastavnik na početku školske godine planira koje će teme i sadržaje da obradi rešavanjem problema i vodi računa o prirodi gradiva.

Nastavnik mora imati povratnu informaciju da li su učenici potpuno razumeli i usvojili planirani sadržaj. Može je dobiti u onoj fazi časa u kojoj učenici iznose i obrazlažu hipoteze za rešenje problema. Nije dovoljno da se povratna veza ostvaruje

samo po kriterijumu tačnosti učenikovog odgovora. Nastavnik treba da prati psihičku aktivnost učenika po više pokazatelja, na primer, da li je problem rešio na najcelishodniji, najjednostavniji način, da li

U svakom nastavnom predmetu postoje problemi, a to znači da se rešavanje problema koristi kao sredstvo zasticanje znanja i razvoj mišljenja može primeniti u svakoj oblasti. Ali, nije svaki predmet pogodan za primenu problemske nastave. Džerom Bruner je tražio da u nastavnim programima dominiraju sadržaji koji su logički dosledno strukturirani i naučno egzaktni naglašavajući da su to matematika i prirodne nauke, koje više doprinose razvoju mentalnih kapaciteta. Značaj društvenih i humanističkih nauka je video u njihovom vrednosnom karakteru. To znači da se rešavanje problema može mnogo više praktikovati u nastavi matematike i prirodnih nauka. No, i u drugim predmetima je moguće i

je utrošio previše vremena, da li ostvaruje napredak u odnosu na ranije rezultate.

Čas problemske nastave treba da vrednuje sam nastavnik. On mora na vreme da dobije povratnu informaciju ne samo da li su učenici tačno rešili problem već i da li su ga rešili na optimalan način. Ako je povratna informacija o samom toku časa i o njegovom krajnjem ishodu nepovoljna, on mora da utvrdi gde su mu slabosti i da ih ispravi.

Modeli praktičnog izvođenja interaktivne nastave u problemskoj nastavi

Nastavna jedinica: **Sunce-izvor života**, poznavanje prirode, IV razred osnovne škole
Osnovna škola: „Braća Ribar”, Donja Borina
Profesor razredne nastave: Dušan Stanković

1. Postavljanje i definisanje problema

-motivacioni deo (Priča „Vetar i Sunce“- razgovor o priči)

-stvaranje problemske situacije:

Zbog velikih promena u svemiru Sunce se ugasilo.

-postavljeni problem:

Šta bi se desilo na Zemlji kada bi nestalo Sunce?

2. Nalaženje principa rešenja-navodenje hipoteza

Bio bi stalni mrak i izuzetno niske temperature. S obzirom na to da živa bića zavise od svetlosti i toplote, bez Sunca ne bi bilo života na Zemljji.

3. Dekompozicija problema (raščlanjavanje globalnog na više užih problema)

- Objasni šta bi se desilo sa klimom i vremenskim prilikama!
- Kako ćeš se uveriti da je biljkama za život neophodna svetlost i toplota?
- Šta bi se desilo sa čovekom i životinjama?
- Objasni tvrdnju: Sunce je izvor života.

4. Proces rešavanja problema

1. Objasni šta bi se desilo sa klimom i vremenskim prilikama!

Više ne bi bilo toplotnog i svetlosnog zračenja. Temperatura na Zemlji bi bila izuzetno niska. Bilo bi suviše mračno. Time bi se poremetila klima. Pošto su plima i oseka posledica delovanja Meseca i Sunca na vodu okeana, došlo bi do promena i u tom pogledu. Ne bi bilo zagrevanja atmosfere, zemljine površine i vode, što bi dovelo do zaustavljanja kruženja vode u prirodi. Jednom rečju, vremenske prilike ne bi odgovarale biljkama, životinjama i ljudima.

2. Kako ćeš se uveriti da je biljkama za život neophodna svetlost i toplota?

Učenici su ranije vršili eksperiment na osnovu zadatka. U iste posude, sa istom vrstom i istom količinom zemlje posadili su zrno pasulja. Obe posude su uredni zalivali. Jednu posudu su stavili na svetlo i osunčano mesto, a drugu na tamno i hladno mesto. Pratili su šta se dešava.

Učenici zaključuju: Biljka koja je stavljena na svetlo i osunčano mesto se izuzetno razvila, dok se, za isto vreme, biljka na tamnom i

hladnom mestu razvila veoma malo ili čak nikako. Ostavljena na tamno i hladno mesto, razvijena biljka se suši i ugine.

To znači da je biljkama za život, pored vode i zemljišta, neophodna svetlost i toplota.

3. Šta bi se dogodilo sa čovekom i životinjama?

Ljudi i životinje u svojoj ishrani koriste biljke i tako zadovoljavaju svoje potrebe. Pošto se biljke ne bi razvijale, ljudi i životinje bi bili uskraćeni njihove upotrebe. Osim toga, stalna hladnoća bi dovela do smrzavanja. Čovek i životinje bi umrli od hladnoće.

4. Objasni tvrdnju: Sunce je izvor života.

Sunce je u središtu svih stvari u našem sunčevom sistemu. Njegovo svetlo i toplina daju život svemu na Zemlji. Biljke koriste sunčevu svetlost da bi proizvele hranu i rasle. Sunce nas greje i daje nam svetlost.

Bez Sunca na Zemlji ne bi bilo života.

5. Opšti zaključak

- shvatanje suštine problema

Koliko je toplota i svetlost značajna, najbolje se može videti u delovima Zemlje u kojima sunčevi zraci padaju koso, i vlada niska temperatura. Takvi krajevi su malo i skoro nikako naseljeni.

Kad bi nestalo Sunce, nestao bi život na Zemlji.

6. Primena zaključaka u novim situacijama

1. Šta se dešava u zimskom periodu, kada ima veoma malo svetlosnog i toplotnog zračenja?

- Zimi, kada su niske temperature, biljke venu, opada im list. Divlje životinje se povlače u svoja skrovišta. Ljudi se toplije oblače, a kuće i stanove zagrevaju pomoću peći.

2. Može li se sunčeva energija koristiti za zagrevanje kuća?

- Sunčeva energija se može koristiti za zagrevanje kuća. Solarne ploče primaju i čuvaju sunčevu toplotu, koja se zimi koristi za grejanje kuća.

Nastavna jedinica: „**Svitac traži prijatelje**”, Sun Ju Đin, srpski jezik, III razred osnovne škole

Osnovna škola: „Braća Ribar”, Donja Borina
Profesor razredne nastave: Dušan Stanković

1. Postavljanje i definišanje problema

- motivacioni deo (nešto o prijateljstvu-pesma, priča, kratak razgovor)

- čitanje teksta

- stvaranje problemske situacije:

Svitac nije našao prijatelja. Pisac tvrdi da vi znate kako se može steći prijatelj.

- postavljeni problem:
Kako se stiče prijatelj?

2. Nalaženje principa rešenja-navođenje hipoteza

Učenici postavljaju hipotezu da se u prijateljstvu ne može misliti samo na sebe.

Moramo se nekada i žrtvovati za svog prijatelja.

3. Dekompozicija problema (raščlanjanje globalnog na više užih problema)

- I nastavni listić-Sadržina priče
II nastavni listić-Osobine svica i poruka priče
III nasatnvi listić-Reči, izrazi, rečenice
IV nastavni listić-Plan za prepričavanje priče

4. Proces rešavanja problema

I grupa

1. Koga je tražio svitac? (Svitac je tražio prijatelja.)
2. Zašto ga je tražio? (Tražio ga je da bi se igrao.)
3. S kim se prvo susreo (Prvo se susreo sa skakavcem.)
4. Koga je skakavac morao da potraži? (Skakavac je morao da potraži bratića.)
5. Skakavac je zamolio svica da mu osvetli put. Šta mu je svitac odgovorio? (Odgovorio mu je da ne može, jer mora da ide da traži prijatelja.)
6. Koga je zatim sreo? (Sreo je mrvu.)
7. Šta ga je mrav zamolio? (Zamolio ga je da mu pomogne da pronađe put.)
8. Šta je uradio svitac? (Nije hteo, jer mora da ide i traži prijatelja.)
9. Da li je svitac našao prijatelja? (Svitac nije našao prijatelja.)

II grupa

1. Zbog čega svitac nije našao prijatelja? (Nije našao prijatelja jer nije htio da pomogne skakavcu i mrvu.)

2. Šta je trebalo da uradi da bi našao prijatelja? (Trebao je da pomogne skakavcu i mišu.)

3. Navedi nekoliko svičevih osobina! (Sebičan, nedružljubiv...)
4. Prijateljstvo se stiče:
 - a) sebičnošću i čuvanjem ličnih interesa
 - b) uzajamnim poštovanjem, pomaganjem i žrtvovanjem
 - c) v)nezainteresovanosti i nedružljubivošću

5. Iskaži svojim rečima ili poslovicom poruku ove priče!

(Prijatelj se u nevolji poznaće kao zlato u vatri.

Drvo se na drvo oslanja, a čovek na čoveka.

Dobro je u nevolji imati prijatelja.

Teško drugu bez druga i slavuju bez luga.)

III grupa

1. Prepiši upitne rečenice u kojima je upotrebljena reč LI!
2. Kako drugačije možeš reći:
Ču u travi neko šuštanje. (Čuo je da u travi nešto šušti.)
Izdije fenjer da pogleda. (Izdigao je fenjer da pogleda.)
3. Od reči *učiti* napravi što više reči!
(Učitelj, učionica, učenik ...)

IV grupa

1. Ovu priču možemo podeliti na četiri dela.
Odredi te delove, daj im naslove i prepričaj priču koristeći se njima.

Prvi podnaslov: _____
(Potraga za prijateljem)

Drugi podnaslov: _____
(Susret sa skakavcem)

Treći podnaslov: _____
(Susret sa mrvom)

Četvrti podnaslov: _____
(Potraga se nastavlja)

5. *Opšti zaključak-shvatanje suštine problema*

Ako želimo da imamo prijatelja ne možemo samo misliti na sebe. Moramo se uzajamno pomagati a nekada i žrtvovati za prijatelja. Na taj način stiču se iskrena prijateljstva koja traju čitav život. A koliko znači pravi prijatelj kaže i narodna poslovica: Bolje je prijatelj blizu nego brat daleko.

6. *Primena zaključaka u novim situacijama*

Prijateljstvo se najviše potvrđuje pomaganjem prijatelju u nevolji. I ti sigurno imaš prijatelje. Kako ti izražavaš svoje prijateljstvo prema njima. (Učenici navode situacije kada su pomagali prijatelju u nevolji.)

Literatura:

1. Benton, M. (1997), *Velika enciklopedija za decu*, ITP Zmaj, Novi Sad
2. Vilotijević, M. (1999), *Didaktika I*, Naučna knjiga, Učiteljski fakultet, Beograd
3. Vilotijević, M. (1999), *Didaktika 2*, Naučna knjiga, Učiteljski fakultet, Beograd
4. Grupa autora (1999), *Interaktivno učenje I*, Ministarstvo prosvjete Republike Srpske i UNICEF Kancelarija u Banja Luci, Banja Luka
5. Grupa autora (1999), *Interaktivno učenje III*, Ministarstvo prosvjete Republike Srpske i UNICEF Kancelarija u Banja Luci, Banja Luka
6. Danilović, B., Danilović, D.(1997), *Poznavanje prirode za 4. razred osnovne škole*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd
7. Kenneth, B.(1973), *Ilustrirana dječja enciklopedija*, Stvarnost, Zagreb
8. Milatović, V. (1998), *Čitanka za 3. razred osnovne škole*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd
9. Milatović,V.(1996), *Nastavni listovi za srpski jezik za 3. razred osnovne škole*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd
10. Stevanović, M. (1984), *Istraživanje učenika u nastavi*, Samostalno izdanje, Loznica

PROBLEM TEACHING

Abstract: The paper considers a theoretical approach of problem teaching especially the gestalt psychology influence, which is a strongpoint of this kind of teaching. A special emphasis is given to the problem teaching itself and its main characteristics.

The last part gives two examples of problem teaching lessons.

Key words: problem teaching, a problem situation, a problem.